

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 164. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992359256272/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

digte som de andre og for de andre; man havde i Frankrig 1789 formaaet at forplante Revolutionen fra Egn til Egn blot ved at sende en Stafet med den Meddelelse, at den nærmeste Landsby havde grebet til Vaaben. I Tyskland derimod var der intet Samfund; der var ingen almindeligt antagne Regler for Opførsel, ingen Tilbøjelighed til at efterligne Næsten, ingen tyranniske Love for Sprogets Behandling eller Poesiens Tilsnit. Enhver skrev som han lystede, for sin egen Tilfredsstillelses Skyld og tænkte kun lidet paa den Læseverden, om hvem alle den franske Skribents Tanker drejede sig; i Tyskland skabte Forfatteren sig sit Publikum, medens i Frankrig Publikum formede Forfatterne efter den herskende Smag. Det Herredømme, som i hendes Fædreland Samfundsmeningen udøvede, formaaede her den Enkeltes Tanke at vinde; thi medens i Frankrig en Filosof var en Selskabsmand, der især lagde Vægt paa en klar og indtagende Sprogform, havde man i Tyskland set en ensom Tænkter, som levede helt udenfor Kulturens Baner, oppe i Königsberg, omforme sin Samtids Dannelse med et Par tykke Bøger, skrevne i et med vanskeligt forstaaelige Kunstord gennemtrukket Sprog. En Kvinde, der hele sit Liv igennem havde sukkeet under en indskrænket Samfundsaaends Tryk, kunde ikke andet end føle Henrykkelse over slige Skuespil.

Den anden Modsætning til det franske Aandsliv, som slog Fru de Staël under Studiet af den oplømsstrende tyske Literatur, var den fremherskende Idealisme. Den Filosofi, som i den sidste Halvdel af det 18de Aarhundrede havde været den alene raadende i Frankrig, var en saadan, der udledede alle de menneskelige Forestillinger og Tanker af Sansindtryk, altsaa fremstillede den menneskelige Aand som afhængig af og betinget af den omgivende Verden. Til at bedømme denne Læres Væsen og Rækkevidde var Fru de Staël ganske vist ikke i Stand; men som et ægte Barn af det nyfødte Aarhundrede afskyede hun den. Hun bedømte den som Kvinde snarere med Hjertet end med Forstanden og udledede af den al den Materialisme, hun havde fundet i Søderne, og al den Underkastelse under Magten, hun havde fundet hos Personlighederne, i Frankrig. Hun satte Condillacs Sensualisme i Forbindelse med Helvetius's Fordelsmoral, og hun mente at ingen Lære var mere skikket til at lamme Sjælens begejstrede Opsving end denne, som grundede det Gode paa den velforstaacde Interesse. Med sand Henrykkelse saa hun en modsat

Lære almindelig anerkendt i Tyskland; Kants og Fichtes Pligt-lære, Schillers Pathos forkyndte jo netop den Aandens Suverænitæt, som hun hele sit Liv igennem havde troet paa. Disse store Tænkere beviste den jo, denne begejstrede Digter godtgjorde jo i ethvert af sine Digte Aandens Uafhængighed af Sanserverdenen, dens Evne til at hæve sig over den, beherske den, omforme den. Hvor talte disse Mænd ud af hendes Hjerter! Og i sin Beundring for disse Lærdomme, for Tysklands højsttemte, aandsløftede Væsen var det, at hun gav sig til at skrive sin Bog *De l'Allemagne*, som Tacitus i sin Tid havde skrevet sin Bog *De Germania*, for at vise sine Landsmænd et stort Eksempel paa sædelig Renhed og aandelig Friskhed.

Hun havde altid anset Begejstringen for den frelsende Magt. Hun havde i *Corinna* sagt, at hun kun kendte to virkelig adskilte Klasser af Mennesker, den, som formaar at sværme for Noget, og den, som ringeagter Sværmere. Det har forekommet hende, som havde hun i Datidens Tyskland fundet selve Sværmeriets Fædreland, det Land hvor det var Religion og hvor det fremfor noget andet Sted paa Jorden blev holdt i Ære. Derfor ender hun ogsaa sit Værk med et Afsnit om Entusiasmen. Men denne Tro paa Begejstringen, paa Indbildningskraften og rent aandelige Magters Virke-Evne ledede hende til mange overilede og indskrænkede Domme. I sin Glæde over den filosofiske Idealisme i Tyskland behandler hun den empiriske Naturvidenskab med den mest naive Overlegenhed: Den fører, mener hun, til Intet uden til en mekanisk Opdyngen af Kendsgerninger. Naturfilosofien derimod, der har gjort den Opdagelse, at Menneske-aanden kan udlede alle Videnskaber af sig selv ved Fornufts-lutninger, som med andre Ord anser Allet for dannet efter den menneskelige Aand som Forbillede, synes hende salomonisk Visdom. «Det er en skøn Anskuelse, siger hun, der stræber at finde Ligheden mellem den menneskelige Aands Love og Naturens Love og der betragter den legemlige Verden som et Billede paa den aandelige.» I sin Glæde over denne Læres Skønhed har hun manglet Blik for hvor usand den var og hvor ufrugtbar den snart vilde vise sig at være. Hun roser Franz Baader og Steffens paa de største engelske Naturforskeres Bekostning. Hun har efter sine romantiske Venners Mønster et venligt Ord tilovers for synske Tilstande og Stjernetyderiet, kort sagt for enhver Fore-